

KÜRESEL ÇEVRE FONU KÜÇÜK DESTEK PROGRAMI

VAKA ANALİZİ

S İ V İ L
T O P L U M
İ Z L E M E
R A P O R U
2 0 1 3

Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
Third Sector Foundation of Turkey

TÜSEV'in hazırladığı Sivil Toplum İzleme Raporu 2013 Hollanda Başkonsolosluğu'nun Matra Programı kapsamında sağlanan finansman desteğiyle gerçekleştirilmektedir.

STK'ların ve yerel toplulukların biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilirliği ile iklim değişikliğiyle mücadele faaliyetlerine destek sağlayan Küresel Çevre Fonu Küçük Destek Programı 1993 tarihinden beri Türkiye'de uygulanmaktadır. Vaka analizinde, SGP'nin yirmi yılda STK'larla geliştirdiği işbirlikleri ve deneyimlere yer verilmektedir.

Küresel Çevre Fonu (GEF), Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı ve Birleşmiş Milletler Çevre Programı ile Dünya Bankası tarafından ortak yürütülen bir çevre programıdır. GEF'in görevi, idaresi ve iç usulleri 1992 yılında Rio de Janeiro'da gerçekleşen Dünya Zirvesi sonuçları doğrultusunda belirlenmiştir. Bu kapsamda GEF, dört alandaki projelere destek sunarak küresel seviyede çevre sorunları ile mücadeleye katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Bu alanlar biyolojik çeşitlilik, iklim değişikliği, uluslararası sular ve ozon tabakasının delinmesidir. Geçtiğimiz yıllarda bahsi geçen odak alanlarına toprak bozulması ve kalıcı organik kirleticiler (POPs) de eklenmiştir.

GEF kapsamında büyük, orta ve küçük ölçekli fon mekanizmaları bulunmaktadır.¹ Türkiye'de 1993 yılından beri, STK'ların ve yerel toplulukların biyolojik çeşitliliğin korunması ve sürdürülebilirliği ile iklim değişikliği ile mücadele konularında gerçekleştirdikleri faaliyetleri desteklemek amacıyla GEF Küçük Destek Programı (SGP) uygulanmaktadır. SGP, STK'lar ve yerel toplulukların projelerine 50.000 dolara kadar fon desteği sağlamaktadır. Bununla birlikte, toplantı ve yayınlar için en fazla 10.000 dolar, proje geliştirme için ise maksimum 5.000 dolar fon desteği sağlanmaktadır.

¹ **GEF Büyük Ölçekli Fonlar:** İki milyon doların üzerinde destekleri içerir. Fona hükümetlerin doğrudan başvurusu kabul edilmektedir.

GEF Orta Ölçekli Fonlar: İki milyon dolara kadar fon desteği sağlayan fona hükümetler, STK'lar, akademik kurumlar, ulusal ve uluslararası kurumlar ve özel sektör işletmeleri başvurabilmektedir.

Aktif olduğu 127 ülkede yaklaşık 450 milyon dolar finansman desteği veren SGP, Türkiye'de uygulandığı 20 yıllık süre içerisinde 241 projeye 5 milyon doların üzerinde fon sağlamıştır. Türkiye'de desteklenen projelerin genel dağılımı incelendiğinde biyolojik çeşitlilik (%67), iklim değişikliği (%20) ve toprak bozulmasının (%8) öncelikli destek alanları olduğu görülmektedir.² SGP Ulusal Koordinatörü Gökmen Argun, dünyada biyoçeşitlilik açısından oldukça önemli olan 35 noktadan üçüne ev sahipliği yapan Türkiye'de bu konuya yönelik destek ve çalışmaların artmasının küresel ölçekte de önemli olduğuna dikkat çekmektedir.

2011-2014 yılları arasında 5. Uygulama Dönemi hayata geçirilen SGP'nin bağlı olduğu Küresel Çevre Fonu'nun stratejisi New York'taki merkez ofis tarafından belirlenmektedir.³ Türkiye'de 2011-2014 yılları arasını kapsayan 5.Uygulama Dönemi için ayrılan 1.300.000 dolar fonun STK ve yerel toplulukların projelerine dağıtımına dair öncelikler⁴ ve ülke stratejisinin yer aldığı *Program Strateji Belgesi*⁵ ise küresel öncelikler de dikkate alınarak SGP Ulusal Koordinatörü ve Ulusal Yönlendirme Komitesi tarafından geliştirilmiştir.

SGP Ulusal Koordinatörü Gökmen Argun'a göre program, sağladığı fon desteğinin yanı sıra birlikte çalıştığı STK'ların ve yerel toplulukların kapasite gelişimine de katkı vermektedir. Bu desteklerin bazıları proje ve bütçe yönetim becerilerinin geliştirilmesi, STK'ların farklı aktörlerle işbirliği ve ortaklıklar kurmasının teşvik edilmesi, STK'ların çalışma alanlarındaki ulusal ve uluslararası ağlara katılımının kolaylaştırılması ve iletişim destekleri şeklinde gerçekleşmektedir.

² SGP kapsamında desteklenen projelerin listesine https://sgp.undp.org/index.php?option=com_sgpprojects&view=allprojects&country=TUR&Itemid=211 adresinden ulaşabilirsiniz.

³ GEF 5. Uygulama Dönemi küresel strateji belgelerine <http://www.thegef.org/gef/strategies> adresinden ulaşabilirsiniz.

⁴ GEF Küçük Destek Programı 5. Uygulama Dönemi Öncelikleri listesine <http://www.gefsgp.net/DestekAlanlari/Index/1> adresinden ulaşabilirsiniz.

⁵ SGP Türkiye Program Stratejisi belgesine https://sgp.undp.org/index.php?option=com_content&view=countrypage&country=111&Itemid=204 adresinden erişebilirsiniz.

ORTAKLIKLARI TEŞVİK ETME VE AĞ KURMA

SGP fonlarının büyük bir bölümü yerel ölçekte gerçekleştirilen projelere destek vermektedir. SGP, yerelde gerçekleşen küçük ölçekli projelerin etkisinin artması için proje fikirlerinin geliştirilmesi ve uygulama aşamasında STK'ların kendi aralarında ya da kamu kurumları ve üniversiteler gibi farklı aktörlerle iletişim halinde olmalarını ve ortaklıklar geliştirmelerini teşvik etmektedir. SGP Ulusal Koordinatörü Gökmen Argun'a göre, programın eş-finansman gerekliliği kuralı⁶ STK'ların kaynak geliştirme becerilerini geliştirmenin yanı sıra çeşitli işbirliklerinin kurulmasında sağlamaktadır. Mali kaynaklara erişimin daha sınırlı olduğu bölgelerde gerçekleştirilen bazı projelerde ise, başvuru sahibi STK'lar eş-finansman gerekliliğini karşılamak amacıyla bölgedeki farklı aktörlerin projeye gönüllü katkı vermesini sağlamıştır. Gökmen Argun, bu gibi örneklerde projelerin gerek STK'lar gerekse bölge halkı tarafından daha fazla sahiplenildiğini ve başarılı sonuçlara ulaştığını belirtmiştir. SGP'nin Türkiye'de uygulandığı 20 yıllık süreçte, projeleri desteklenen STK'lar ve yerel topluluklar eş-finansman kuralı çerçevesinde 5 milyon doların üzerinde nakdi ve 3 milyon dolar değerinde aynı kaynak sağlamıştır.⁷

Akademi, STK'lar, özel sektör, diğer donör kuruluşlar ve devlet kurumlarından onüç gönüllü temsilciden oluşan Ulusal Yönlendirme Komitesi de projelerin geliştirilmesine gerek teknik bilgileriyle gerekse başvuru sahiplerini iletişim halinde oldukları diğer aktörlerle bir araya getirerek katkı sağlamaktadır. Başvuru sürecini takiben, ön elemeyi geçen proje fikirlerinin Ulusal Yönlendirme Komitesi'ne sunulduğunu belirten Argun, bu uygulamanın proje fikirlerinin geliştirilmesi, farklı işbirliklerinin kurulması ve başvuru yapan STK'ların motivasyonunun

artması açısından olumlu bir etkisi olduğunu belirtmektedir. Bu tür deneyim paylaşımları, benzer hataların tekrarlanma riskini azaltması ve küçük bütçelerle hayata geçirilen projelerin etkisinin artmasına katkı sağlaması açısından da önemlidir.

İLETİŞİM DESTEKLERİ VE SAVUNUCULUK

Çevre alanında çalışan birçok STK'nın önemli bir uzmanlık ve bilgi birikimine sahip olduğunu belirten Argun, yirmi yıl öncesine kıyasla STK'ların çalıştıkları alanla ilgili yasal mevzuat, uluslararası mekanizmalar ve standartları da yakından takip ettiğini belirtmiştir. Bu bilgilerin yanı sıra, projelerle geliştirilen yöntem ve edinilen deneyimlerin yaygınlaştırılmasının önemine dikkat çeken Argun, SGP'nin proje başarılarını hikayeleştirerek geleneksel ve sosyal medya üzerinden sağladığı iletişim desteğinin yerelde yürütülen çalışmaların ulusal düzeye taşınmasına önemli katkı sağladığını belirtmektedir.

Projeler kapsamında geliştirilen yöntemler ya da pilot uygulamaların ulusal düzeyde tanınmasını sağlayarak başka bölgelerde de kopyalanmasını ve etkisini artırmasını hedefleyen SGP'den edinilen deneyimler, elde edilen sonuçların politika çıktılarına dönüştürülmesi ve ilgili kamu kurumlarında savunuculuğunun yapılması yönünde daha fazla çalışma yapılması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Donör kuruluşların mali destek sağladıkları projelerin seçiminde risk alabilmesinin önemine değinen Argun, yereldeki sorunları tespit edebilen ve yenilikçi çözüm önerileri geliştiren STK'ların desteklenmesinde SGP'nin de çeşitli riskler aldığını belirtmiştir. SGP tarafından küçük ölçeklerde desteklenen projelerin STK'lar tarafından zaman içerisinde geliştirilerek daha geniş etki yaratan büyük projelere dönüştüğü görülmektedir.

SGP Ulusal Koordinatörü Gökmen Argun, hibe programının devamlılığının sağlanabilmesi için GEF 6. Uygulama Dönemi'nde farklı aktörlerle ortaklıklar kurmayı planladıklarını ve bu sebeple SGP'nin 20 yıllık birikimini ve kazanımlarını anlatan bir dizi tanıtım aktivitesini hayata geçireceklerini belirtmiştir.

⁶ GEF kurallarına göre, SGP'den mali destek alan projelerin en az SGP'den alınan fon kadar eş-finansman sağlaması zorunludur. Başvuru sahibinin eş-finansmanın yarısını nakdi diğer yarısını ise aynı olarak sağlaması beklenmektedir.

⁷ Projelerin sağladığı nakdi ve aynı destekler hakkında detaylı bilgiye https://sgp.undp.org/index.php?option=com_countrypages&view=countrypage&country=111&Itemid=204 adresinden ulaşabilirsiniz.